

#7

Miten edustuksellinen demokratiamme on muuttu- massa? Digitaalisen käsitehistorian näkökulma

Pasi Ihalainen

Abstract

Recent concerns about representative democracy being in crisis should be related to longer-term histories of 'representation' and 'democracy'. Conceptual history analyses diachronic change and synchronic contestability of such key terms. Digital history can help understand evolvment in tensions over popular representation and representatives' changing perceptions on their parliamentary role. N-gram analyses and visualizations of relative word frequencies reveal long-term patterns and justify selections for qualitative analysis. Contextualising close reading shows how representative democracy has been increasingly complemented with participatory and direct democracy in the UK parliament, for instance, since the 2000s. These observations lead to questions on parallel developments in other European countries.

1. Demokratia kriisissä?

Viime vuosikymmeninä olemme saaneet kuulla toistuvasti varoituksia siitä, että edustuksellinen demokratiamme on koetuksella, vaarassa, kriisissä tai jopa lähestymässä loppuaan. Mutta missä määrin näin näyttäisi todella olevan? Missä määrin voitaisiinkin puhua edustukselle demokratialle normaaleista jännitteistä kansan ja parlamentin välillä tai demokratian sopeutumisesta muuttuviin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin?

Asiantilaa kannattaa tarkastella käsitehistorian näkökulmasta eikä vain presentistisesti nykyhetkeen keskittyen. Nyt kokemaamme poliittisten järjestelmien muutosta analysoidaan silloin osana edustuksellisuuden ja demokratian pitkän aikavälin historiaa.¹

Käsitehistoriassa tutkimuksellinen mielenkiinto kohdistuu sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa käytettyjen käsitteiden kiistanalaisuuteen. Analysoi-

1 Johtamassani monitieteisessä akatemiaprofessorin tutkimushankkeessa *Poliittinen edustuksellisuus / Political Representation* (2021–2026) selvitetään käsitehistorian näkökulmasta ja digitaalisen historian menetelmiä apuna käyttäen, missä määrin on perusteltua puhua demokratian kriisistä. Hankkeen toteuttaa demokratian käsitehistoriaa digitaalisin menetelmin ja ylijarjaisesti vertaillen analysioiva tutkimusryhmä, joka koostuu historian, politiikan ja digitaalisen historian asiantuntijoista. Mukana ovat dosentit Jussi Kurunmäki ja Jani Marjanen, tutkijatohtorit Hugo Bonin ja Zachris Haaparinne, datamanageri Ville Vaara sekä vieraillevina professoreina Marnix Beyen (Antwerpen), Anne Engelst Nørgaard (Trondheim) ja Jo Guldi (Dallas). DH-työkaluja kehitämme yhteistyössä Utrechтин yliopiston kanssa.

daan esimerkiksi sitä, miten parlamentaarikot ovat edustuksellisuuden ja demokratian ymmärtäneet ja miten heidän käsityksensä ovat muuttuneet vuorovaikutuksessa yhteiskunnan ja parlamentin ulkopuolisten diskurssien kanssa.

Yli kahdensadan vuoden ajalta digitoidut parlamenttiaineistot tekevät mahdolliseksi tarkastella, milloin, missä ja millä voimakkuudella edustuksesta ja demokratiasta on puhuttu ja millaisin muuttuvin merkityksin. Niiden pohjalta voidaan analysoida myös edustuksellisen demokratian tärkeimpiä synonyymejä ja vastakäsitteitä. Keskustelun trendien visualisoinnit auttavat aineiston rajaamisessa, hypoteesien muotoilussa ja analyysin kohdentamisessa. Mikrotasolla analysoidaan sitten perinteisemmin puhetekoja osana aikansa poliittisia kamppailuja. Lähestymistapa tarjoaa demokratian historialle uuden ulottuvuuden: ymmärrys poliittisten järjestelmien muutoksesta voidaan perustaa laajaan arkipäivän poliittiseen keskusteluun, ei vain filosofien teksteihin.

2. Uusi näkökulma ja uudet lähteet demokratian muutokseen

Vaikka onkin tärkeää tarkastella teoreettista keskustelua sekä kansalaisyhteiskunnan ja median roolia demokratian rakentamisessa, huomiota on syytä kiinnittää myös siihen, miten parlamentaarikot itse ovat edustuksellisen demokratian ymmärtäneet ja miten heidän käsityksensä ovat ajan myötä muuttuneet vuorovaikutuksessa muuttuvan yhteiskunnan ja parlamentin ulkopuolisten diskurssien kanssa.

Tutkimuksen kohdistaminen parlamentin jäsenten puhetekoihin on olennaista, koska edustuksellisissa demokratioissa poliittinen toiminta tapahtuu pitkälle kieltä käyttämällä. Parlamenttikeskustelut ovat puolestaan se paikka, jossa yhteiskunnassa kunakin aikana liikkuneet poliittiset diskurssit ja niiden avainkäsitteet ovat selvimminkin kohdanneet samassa ajassa ja tilassa. Ollaan edustuksellisen demokratian ytimessä, kun kansanedustajat puhuvat edustamiensa ryhmien äänellä ja reagoivat ympärillään näkemäänsä yhteiskunnalliseen muutokseen. Parlamenttikeskustelut ovat siis diskurssien risteyskohta, neksus, johon analyysimme kohdistuu.

Seuraavassa esittelen aluksi hankkeemme tutkimusasetelmaa, tutkimustilannetta, tärkeimpiä tutkimuskysymyksiä, aineistoja ja menetelmiä. Artikkelin jälkimmäisessä osassa teen havaintoja edustuksellisesta demokratiasta käydyn parlamenttikeskustelun yleisistä, makrotason trendeistä ja etenen esimerkinomaisesti mikrotason puhetekojen analyysiin.

Empiiriseksi aineistoksi, jonka pohjalle esimerkin tekemästämme tutkimuksesta rakennan, olen valinnut “kaikkien parlamenttien äidiksikin” usein kutsutun Britannian parlamentin. Puhumme siis edustuksellisen demokratian vanhimpiin ja vahvimpiin kuuluvasta instituutiosta, joka on toiminut edelläkävijänä ja mallina niin Euroopassa kuin globaalistikin. Britannian parlamentti ansaitsee erityistä huomiota 2010-luvun lopun brexit-prosessin jälkeen, sillä vuoden 2016 kansanäänestystä seurannut jännite parlamentin suvereniteettiin pohjaavan edustuksellisen demokratian ja kansansuvereniteettia korostavan suoran demokratian välillä lisäsi osaltaan huolta edustuksellisen demokratian tulevaisuudesta. Brittiläisen demokra-

tian oirehdinta on nähty osana laajempaa, maailmanlaajuiseksikin luonnehdittua demokratian taantumista (Freedom House, 2021), joskin Venäjän hyökkäys Ukrainaan on toisaalta elvyttänyt edustuksellista demokratiaa ja vahvistanut demokratioiden yhteistä puolustusta.

Eurooppalaisten edustuksellisten demokratioiden analyysi on hyvä aloittaa Britanniasta myös siinä käytännöllisessä mielessä, että Britannian parlamentin aineisto on laajimmin digitoitua ja metadataltaan rikastetuinta saatavissa olevaa. Sen analysoimiseen on myös jo olemassa hyviä, digitaalista etälukemista tukevia työkaluja (Historical Hansard; Hansard Corpus; Hansard at Huddersfield; 1800-luvun osalta myös Hansard Viewer), ja uusia on kehitteillä (hankkeemme yhteydessä rakennettu vertaileva People & Parliament -käyttöliittymä).

Brittiläisiä parlamenttikeskusteluja etä- ja lähilukemalla saamme alustavia tutkimustuloksia edustuksellisen demokratian käsitteellisestä muutoksesta yhdessä merkittävässä eurooppalaisessa poliittisessa kulttuurissa, ja seuraavaksi voimme soveltaa Britanniaa koskevia havaintoja muotoillessamme tutkimuskysymyksiä ja hypoteeseja muiden Euroopan maiden demokratiadiskurssien analysoimiseen. Vaikka kirjoitetun perustuslain puuttumisen voisi ajatella tekevän edustuksellisen demokratian haastamisesta helpompaa Britanniassa, sen täydentämisestä erilaisilla demokraattisilla innovaatioilla on itse asiassa käyty vielä paljon laajempaa keskustelua Ranskassa ja Saksassa (People & Parliament; France, Germany).

Makrotason tarkastelussa nojaan rakenteilla olevaan, vertailevaa parlamenttihad historian tutkimusta tukevaan käyttöliit-

tymään People & Parliament. Käyttöliittymän n-grammityökalun avulla voimme tarkastella, millaisen muun sanaston yhteydessä edustuksellisesta demokratiasta on puhuttu. Suhteellisten sanafrekvenssien muutoksia tarkastelemalla voimme päätellä, milloin ja millä intensiteetillä parlamentin jäsenet ovat edustuksellisesta demokratiasta eri aikoina puhuneet. Sanamallien (*word embedding models*) avulla voimme paikantaa sanoja, joilla on ollut parlamenttipuheessa samanlainen rooli kuin demokratialla, siis myös sellaisia demokratian vastakäsitteitä, joita emme alun perin tulleet ajatelleeksikaan.

Makrotason trendien tarkastelu etäältä, laskennallisesti, auttaa aineiston rajaamisessa ja analyysin kohdistamisessa. Varsinaiset päätelmät, jotka koskevat käsitehistoriassa usein merkitysten hienoisia nyanssieroja, pohjataan kuitenkin aina lähilukuun. Mikrotasolla analysoidaan valikoituja, keskustelun muodostaneita puhetekoja tarkemmissa parlamentaarisisissa konteksteissaan, osana ajankohtaisia poliittisia kamppailuja. Päätelmät käsitteiden merkitysten diakronisesta muutoksesta perustuvat siis kontekstoivan lähiluvun perusteella havaittuihin, erilaisissa käyttöyhteyksissä käsitteille annettuihin erityisiin merkityksiin; pelkkä etälukeminenhan johtaa helposti yksinkertaistaviin päätelmiin kehityksen suunnasta ja taustalla vaikuttaneista konteksteista.

Pyrimme soveltamaan käytettävissä olevia digitaalisia työkaluja käsitehistorialle tyypilliseen tekstien tulkintaan, emme tulkitsemaan menneisyyttä algoritmien perusteella. Kysymys on digitaalisen etälukemisen ja kontekstoivan lähilukemisen välisestä vuorovaikutuksesta, jolla on metodologisia seurauksia: tutkimus tehostuu, ja voimme todentaa poliittisen

keskustelun muutokset myös määrällisesti, ei ainoastaan omaan lukeneisuuteen ja laadulliseen analyysiin nojautuen.

3. Käsitehistoriasta tulee digitaalista

Käsitehistorian metodologisena lähtökohdana on, että ihmisten tulkinnat ympäröivästä maailmasta ja sosiaalisesta todellisuudesta ja siten myös maailman ja yhteiskunnan kuvaamiseen ja rakentamiseen käytettyjen käsitteiden merkitykset ovat väistämättä kiistanalaisia. Sosiaalista todellisuutta rakentaessaan, ylläpitäessään ja muuttaessaan ihmiset luovat, määrittelevät ja uudelleenmäärittelevät, arvottavat myönteisesti tai kielteisesti, käyttävät ja väärinkäyttävät ja hylkäävät käsitteitä. Kun kamppaillaan kielenkäytön avulla tilasta ja vallasta, ihmisten kielenkäyttö sekä heijastaa että tuottaa historiallista jatkuvuutta tai muutosta. Sen sijaan että soveltaisi tämän päivän analyttisiä käsitteitä menneisyyden tulkintaan, käsitehistoriallinen analyysi kohdistuu siihen, miten menneisyyden toimijat itse ovat käsitteitä käyttäneet ja millaisia merkityksiä niille antaneet osana poliittista toimintaansa (Steinmetz & Freedon, 2017; Marjanen & Ihalainen, 2022). Tällainen menneisyyden ihmisten omaan ymmärrykseen kohdistuva analyysi eroaa esimerkiksi yhteiskuntatieteiden innoittaman yhteiskuntahistorian analyttisiä käsitteitä menneisyyden tulkintaan soveltavasta näkökulmasta. Se sijoittuu kielellisesti suuntautuneen ja tiedon tulkinnallisuutta korostavaan historiantutkimuksen monimuotoiseen ja monitieteiseen kenttään (Ihalainen & Valtonen, 2022).

Toki käsitehistoriakin hyödyntää tulkin-
nassaan analyttisiä prosessikäsitteitä;
tällainen on vaikkapa politisoituminen,
jolla viitataan ryhmien välisiin kiistoihin
jonkin käsitteen merkityksistä ja erilaisten
vastakäsitteiden ilmaantumiseen.

Käsitehistorian tutkimuksessa eletään
digitalisaatiosta seurannutta menetelmäl-
listä käännettä, jolla on vaikutusta sekä
tutkimisen käytännön toteutukseen että
historiatieteen sisäiseen metodologiseen
keskusteluun. Historiallisten aineistojen
laajamittainen digitointi on tehnyt
mahdolliseksi sen, että käsitehistoriassa
voidaan nyt analysoida yhtäältä määrälli-
sesti sosiaalisen todellisuuden ajan myötä
muuttuneen käsitteellistämisen yleisiä
trendejä, toisaalta laadullisesti yksittäisten
menneisyyden toimijoiden käsitteiden
käyttöä erityisissä konteksteissa osana niitä
poliittisia kamppailuja, joihin kielenkäyt-
täjät ovat osallistuneet (Marjanen &
Ihalainen, 2022).

Esimerkiksi juuri painettujen parla-
menttiaineistojen digitointi useasta
Euroopan maasta 1700-luvulta lähtien on
luonut käsitehistorioitsijoille aivan
uudenlaisia mahdollisuuksia yhdistää
yhtäältä laajan massadatan laskennallinen
louhinta, toisaalta tekstuaalisessa ja
yhteiskunnallisessa kontekstissa tapahtuva
lähdetekstien tulkinta. Ennen 2010-luvun
digitaalista käännettä parlamenttiaineis-
toja oli yksinkertaisesti vain liikaa katta-
vasti luettaviksi: aineistoa oli pakko rajata
aikalaisindekseihin ja aiemman tutkimuk-
sen tuloksiin nojautuen, jolloin moni
kiinnostava käsitteellinen jännite mennei-
syydestä saattoi jäädä huomiotta.

Tietokoneavusteinen etälukeminen
osoittaa niin odotettuja kuin odottamatto-
miakin seikkoja menneisyyden poliittisesta
keskustelusta. Se auttaa muotoilemaan

hypoteeseja ja uusia tutkimuskysymyksiä,
paljastaa huomiotta jääneitä poliittisia
kiistoja ja auttaa aineiston perustellussa
rajaamisessa ja analyysin kohdentamisessa.
Digitoitujen aineistojen louhinta helpottaa
kansallisten historioiden välistä vertailua ja
ylirajaisten diskursiivisten siirtymien
paikantamista: on helpompaa ottaa
etäisyyttä (historian)tutkimukselle
tyypilliseen metodologiseen nationalismiin
– oletukseen kansallisvaltiosta tärkeim-
pänä tutkimuksellisenä kontekstina – ja
haastaa kansallisissa narratiiveissa itsestään
selvinä pidettyjä tulkintoja. Voimme
lähestyä poliittista keskustelua monipaik-
kaisena: parlamenttikeskustelut ovat
meille analyttisesti risteyskohta, jossa eri
keskusteluforumien välillä liikkuneet
poliittiset diskurssit ja käsitteet ovat
törmänneet toisiinsa samassa ajassa ja
tilassa (Ihalainen, Ilie & Palonen, 2016;
Ihalainen & Saarinen, 2019).

Kun kohdistamme tällä tavoin
tutkimuksellisen huomion edustuksellisen
demokratian diskurssihistoriaan sekä
edustuksellisuuden ja demokratian
käsitehistoriaan, käy ilmeiseksi, että
jännitteet kansan ja sen äänenä esiintynei-
den parlamenttien välillä ovat olleet
menneisyydessä tyypillisiä – jopa normaali-
litila. Kansan tahtoon ja edustukseen
vetoamalla on joko rakennettu tai haas-
tettu poliittisen päätöksenteon legitimi-
teettiä. Näin on ollut ainakin 1700-luvun
lopulta lähtien, jolloin edustuksellisuuden
periaate ja demokratian entistä myönteis-
emmin määritelty ihanne ensimmäistä
kertaa sulautuivat teoreettisissa keskuste-
luissa käsitteeksi edustuksellinen demo-
kratia (Dunn, 2005; Keane, 2009; Ihalai-
nen, 2010). Edustuksellinen tai parlamen-
taarinen demokratia ei kuitenkaan vielä
tehnyt laajempaa läpimurtoa. Vasta

1800-luvun kuluessa klassinen ihanne monarkiaa, aristokratiaa ja demokratiaa yhdistävästä sekavaltiomuodosta alkoi asteittain korvautua yleiseen äänioikeuteen ja enemmistövaltaan pohjaavalla demokratian mallilla (te Velde, 2018).

”Edustuksellinen demokratia” vakiintui poliittisen järjestelmän nimitykseksi yllättävän myöhään: esimerkiksi Britanniassa ja Pohjoismaissa ”parlamentaarista” tai ”edustuksellisesta demokratiasta” alettiin puhua vasta 1930- ja 1950-luvuilla, jolloin Saksan ja Neuvostoliiton totalitääristen järjestelmien nousu sai läntiset poliittiset kulttuurit määrittelemään itseään myönteisellä ja jopa kansallista identiteettiä rakentavalla edustuksellisen demokratian käsitteellä (Kurunmäki 2010; Ihalainen & Leonhard, 2022). Käsitteen politisoituminen parlamenteissa ajoittuu kuitenkin aikaan, jolloin edustuksellista järjestelmää alettiin laajemmin kyseenalaistaa eli aivan 1900-luvun lopulle.

Menetelmällisesti digitaalisiin aineistoihin nojaava ja laskennallisia työkaluja hyödyntävä käsitehistoria tuo demokratian historiaan sen uuden ulottuvuuden, ettei meidän tarvitse tukeutua enää vain tunnettujen filosofien teoreettisiin teksteihin ja niissä esitettyihin abstrakteihin ajatuksiin, joiden varaan perinteisempi poliittisen ajattelun historia on pitkälti rakentunut ja joita on joskus anakronistisestikin tulkittu modernin demokratian edelläkävijöiksi (vrt. Whatmore, 2016; Marjanen & Ihalainen 2022). Elitistisen akateemisen keskustelun sijaan voimme perustaa päättelymme menneisyyden käsitteellisten muutosten luonteesta laajempaan ja arkipäiväisempään menneisyyden poliittiseen keskusteluun, johon on osallistunut poliittisesti aktiivisin osa kansakuntaa. Tarkastelua voidaan laajentaa

entisestään ottamalla huomioon parlamenttipuheen lisäksi myös muilla foorumeilla, julkisuudessa ja kansalaisyhteiskunnassa, käyty keskustelu silloin, kun säilyneet lähteet sen sallivat.

4. Massadataa louhimaan

Vertaileva digitaalinen käsitehistoria pyrkii silloittamaan vanhempaa aate- ja käsitehistoriallista ja uudempaa, digitaalisten ihmistieteiden tukemaa, aiempaa huomattavasti laajempiin aineistoihin nojaavaa tutkimusta. Tutkimusryhmämme on lähtenyt liikkeelle rakentamalla vertailevan tutkimuksen mahdollistavaa käyttöliittymää People & Parliament yhteistyössä Utrechtin yliopiston Digital Humanities Labin kanssa. Tutkimushankeemme on enemmän olemassa olevia ja hyödyllisiksi havaittuja digitaalisten ihmistieteiden työkaluja soveltava kuin aivan uusien teknologioihin käyttöön ottoon pyrkivä. Uutta on pitkä aikaväli, määrällisen ja laadullisen analyysin vuorovaikutteinen yhdistäminen sekä poliittisia kulttuureja vertaileva ja niiden välisiin yhteyksiin huomiota kiinnittävä käsitehistoriallinen ote.

Eri maista lähtöisin olevan parlamenttidatan vertailun mahdollistava käyttöliittymä on tätä kirjoitettaessa vielä rakenteilla. Olemme esitelleet sen teknistä toteutusta, korpusten määrittelyä, kokotekstihakua, suodattimia, visualisointeja, tulosten lataamista ja tietojoukkoa tarkemmin toisaalla (Ihalainen, Janssen, Marjanen & Vaara, 2022). Vaikka teknisiä haasteita edelleen on, analyysityökalut vaikuttavat lupaavilta. Ne mahdollistavat

parlamenttipuheen tehokkaan etälukemisen, tulosten visualisoinnit yleisimpinä n-grammeina sekä absoluuttisina ja suhteellisina frekvensseinä, tarkemman analyysin kohdentamisen ja laadullisen tai pidemmälle menevän määrällisen analyysin aineiston systemaattisen keräämisen.

Olemme käyttöliittymää rakentaessamme tietoisia haasteista, joita historiallisen datan konvertointiin, siistimiseen ja rikastamiseen liittyy. Onkin selvää, että aineiston laadun parantaminen jatkossa tulee vaatimaan lisäresursseja, sillä käyttöliittymän prototyyppi pitää sisällään kymmenen luoteisen Euroopan ja Pohjois-Amerikan maan (Alankomaat, Britannia, Irlanti, Kanada, Norja, Ranska, Ruotsi, Saksa, Suomi, Tanska) täysistuntopuheet siltä osin kuin ne ovat olleet digitoituina saatavissa. Datan ajallinen kattavuus vaihtelee maittäin riippuen aineiston alkuperäisestä synnystä ja optisella tekstintunnistuksella luetun datan laadusta. Se on kuitenkin jo vertailtavissa saman käyttöliittymän kautta ja samoilla työkaluilla niille, jotka lukevat mukana olevia alkuperäiskieliä ja tuntevat maiden erilaisia historiallisia konteksteja.

Vaihtelu eri maiden korpuksien välillä on siis suurta niin virallisten keskustelupöytäkirjojen olemassaolon (esimerkiksi Alankomaissa 1800-luvun puolivälistä ja Britanniassa 1900-luvun alusta), tekstintunnistuksen laadun, tiedostomuotojen kuin puhujiin ja heidän taustoihinsa liittyvän metadatankin osalta. Esimerkiksi brittiläinen ja alankomaalainen data on jo varsin pitkälle jalostettua, samoin uudempi saksalainen ja pohjoismainen data, kun taas vanhempi aineisto on usein heikkolaatuista. 1900-luvun alun aineistoissakin palstat ja fontit saattavat tuottaa hankaluuksia, ja usein tarjolla oleva metadata on

vielä puutteellista (maakohtainen yhteenveto datasta löytyy artikkelista Ihalainen, Janssen, Marjanen & Vaara, 2022). Meidän ei ole mahdollista täydentää puuttuvaa metadataa, mutta toisaalta tekstin etälukeminen ei välttämättä laajaa metadataa vaadikaan, eikä relevantti metadata ole useinkaan edes ennakoitavissa. Datan prosessoinnissa yhteistyö Mikko Tolosen johtamaan Helsinki Computational History Groupiin kuuluvan Ville Vaaran kanssa on ollut tärkeää.

Keskustelut on käyty eri maissa eri kielillä, ja jopa saman kielen näennäisesti identtiset poliittiset käsitteet ovat saattaneet saada erilaisissa kansallisissa konteksteissa erilaisia merkityksiä. Semanttisesti luotettavat, historiallisista aineistoista tehdyt konekäännökset ovat toistaiseksi käsitehistorioitsijan ulottumattomissa. Kansallisvaltiot ja kansalliset parlamentit ovat olleet historiallisen kokemuksen keskeisiä yksiköitä, ja siksi käsiteanalyysin tulee tapahtua ensisijaisesti kansallisissa poliittisissa konteksteissa. Vasta maakohtaisten, samalla analyysin kielellä (englanniksi) toteutetun merkitysten tulkinnan jälkeen on mahdollista edetä eri maiden tulosten vertailuun ja ylijärjestyksen analyysiin. Vertailevaa ja ylijärjestyksellistä analyysiä helpottaa toki se, että etenkin valtiomuotokysymyksistä keskustellessaan kansanedustajat ovat usein jo itsekin tehneet kansainvälisiä vertailuja ja lainanneet ajatuksia muista maista.

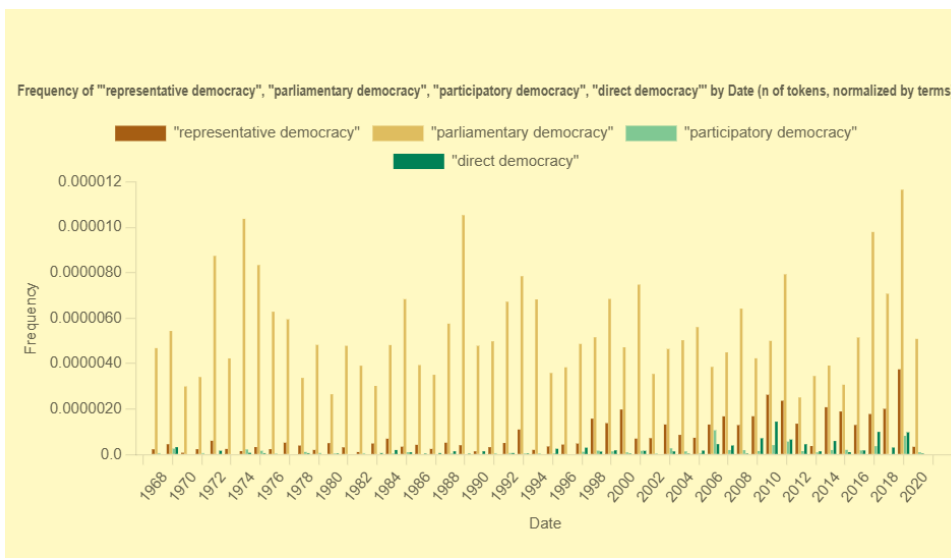
Käyttöliittymästä voidaan etälukea tietoa jopa yli kahdensadan vuoden aikana parlamenttipuheessa tapahtuneista kielellisistä muutoksista sekä lähilukea ja koota aineistoa laadullista analyysia varten.

Etä- ja lähilukemisen yhdistäminen toteutetaan esimerkiksi seuraavasti: Aluksi selvitämme, mitkä ovat analyysin kannalta

keskeiset aineistossa esiintyvät ja kiisteltyjä poliittisia merkityksiä mukanaan kantavat termit. ”Edustuksen” ja ”demokratian” lisäksi on huomioitava koko joukko muitakin käsitteitä suvereenisuudesta parlamentarismiin. Avaintermien osalta voidaan n-grammityökalun (esimerkiksi bigrammien) avulla selvittää, mitkä ovat olleet yleisimmät ja poliittisesti merkityksellisimmät sanayhdistelmät tai fraasit, joissa termit ovat esiintyneet; tällöin keskeisten sanayhdistelmien paikantaminen ei jää puhtaasti sattuman varaan. Aineistoa läpi käydessä tutkittavaa sanastoa on vielä täydennettävä havaituilla relevanteilla aikalaistermeillä ja sanamallien avulla. Seuraavaksi voidaan hyödyntää

absoluuttisten ja suhteellisten sanafrekvenssien laskentaa sekä näiden visualisointeja sen hahmottamiseksi, millaisia poliittisen keskustelun pitkän aikavälin trendit ovat olleet. Suhteellisten sanafrekvenssien visualisoinnit paljastavat, missä ja milloin edustuksellisesta demokratiasta on keskusteltu täsmälleen jotakin termiä hyödyntäen.

People & Parliament -käyttöliittymä tuottaa esimerkiksi seuraavanlaisen kuvion siitä, miten usein termiä *representative democracy* on käytetty Britannian parlamentin molemmissa kamareissa pidetyissä puheissa suhteessa sanojen kokonaismäärään kunakin vuonna (kuvio 1):

Kuvio 1: Termin ”representative democracy” ja vaihtoehtoisten ”demokratioiden” suhteelliset sanafrekvenssi Britannian parlamentin molemmissa kamareissa vuosilta 1968–2020. Edustuksellisesta demokratiasta alettiin käydä säännöllisesti keskustelua 1960-luvun lopulta alkaen, mutta keskustelun intensiteetti kasvoi huomattavasti vuodesta 1998 lähtien. Brexit-päätöksen jälkeen keskustelu parlamentissa näyttäisi jälleen vähentyneen. Analyysi kannattaa siis ajoittaa erityisesti vuosiin 1998–2019. Lähde: People & Parliament -käyttöliittymän prototyyppi. Kuvion on luonut Berit Janssen Utrechtin yliopistosta.

Kuvion 1 pohjalta voidaan päätellä, että aineiston kontekstoiva lähiluku kannattaa aloittaa 1960-luvun lopulta, jolloin edustuksellisesta demokratiasta alettiin puhua parlamentissa säännönmukaisesti, ja tarkemmin 1990-luvun lopulta, jolloin keskustelusta tuli selvästi aiempaa intensiivisempää. Aiemmat satunnaiset viittaukset edustukselliseen demokratiaan tulee huomioida pitkän aikavälin käsitehistoriallisena taustana. Parinsadan vuoden ajanjaksoa tarkasteltaessa nähdään, miten Britannian poliittisesta järjestelmästä käytetty nimitys on vaihdellut: 1800-luvun alkupuolelta 1900-luvun alkuun puhuttiin ajoittain *popular governmentista* (molemissa kamareissa 376 käyttökertaa vuosina 1803–2021), kun taas vuoden 1910 paikkeilla yleisty nimitys *democratic government* (3875). 1930-luvulta lähtien vaihtoehtoiseksi nimitykseksi tuli *parliamentary government* (1966), ja etenkin 1970-luvulla puhuttiin yleisesti myös *representative governmentista* (3112). Nykyisin yleinen, parlamentarismin ja demokratian yhdistävä käsite *parliamentary democracy* (5610) tuli käyttöön 1930-luvulla vastauksena totalitaarisille järjestelmille, mutta sitä käyttäessä puhutaan usein ennen muuta parlamentin ja hallituksen välisestä suhteesta. *Representative democracy* (837) on omaksuttu 1960-luvulta lähtien täydentämään ja osittain korvaamaan vanhempaa sanastoa, ja sitä käytetään yleisesti nimenomaan poliittisen järjestelmän nimityksenä.

Analyysimme kohdistuu seuraavassa ”edustukselliseen demokratiaan” parlamenttipuheessa liitettyihin merkityksiin. Vaikka ”edustuksellisesta demokratiasta” puhuminen ei olekaan ollut kovin yleistä, käsite on tyypillisesti nostettu esille poliittisen järjestelmän tilaa reflektoidessa.

Aineiston kontekstoiva lähiluku kohdistuu siihen, miten parlamentaarikot ovat edustuksellisesta demokratiasta osana tarkoituksellista poliittista toimintaansa puhuneet. Tällä rajallisellakin aineistolla saadaan jo esille kiinnostavia seikkoja ajan myötä muuttuneista edustuksellisista väitteistä (*representative claims*, Saward, 2010), edustuksellisuuteen liittyneistä jännitteistä sekä edustajan parlamentaarisen roolin määrittelyistä.

5. Edustuksellisen demokratian politisoituminen Britannian parlamentissa

Edustuksellisesta demokratiasta alettiin puhua Britannian parlamentissa entistä useammin samoihin aikoihin, kun sitä alettiin parlamentin ulkopuolelta laajemmin haastaa. Poliitikantutkijat ovat varsin samansuuntaisesti todenneet, että vaaleihin osallistuminen, puolueisiin sitoutuminen ja mielipidetiedusteluilla mitattu luottamus kansanedustajiin laskivat 1970-luvulta lähtien samaan aikaan kun vaatimukset suoran ja osallistavan demokratian vahvistamisesta lisääntyivät (Tormey, 2020). Taustavaikuttajiksi on esitetty perinteisten luokkien, arvojen ja identiteettien fragmentoitumista. Myös koulutustason nousu on tehnyt äänestäjistä entistä valmiimpia haastamaan edustajiaan. 1990-luvulta lähtien lisähaastajaksi on noussut internet, jonka tarjoamat uudenlaiset keskustelun ja osallistumisen mahdollisuudet ovat häivyttäneet aiemmin selvää rajaa edustajien ja edustet-

tavien väliltä (Best & Vogel, 2020). Samaan aikaan kansanäänestyksistä, joita oli aiemmin käytetty lähinnä autoritäärisissä poliittisissa järjestelmissä, on tullut myös edustuksellisissa demokratioissa yleinen tapa vahvistaa päätöksenteon legitimitettiin – silloin kuin ne menevät suunnitelmien mukaan. Käytännöstä on kuitenkin tullut haaste parlamentaarisen päätöksenteon oikeutukselle tilanteissa, joissa äänestäjien enemmistön kanta poikkeaa poliittisen eliitin enemmistön kannasta (Beetham, 2011).

On esitetty erilaisia tulkintoja siitä, mihin suuntaan edustuksellinen demokratia on muuttumassa. Jotkut teoreetikot katsovat parlamenttien olevan mukautumassa aiemman ”puoluedemokratian” korvaavaksi ”yleisödemokratiaksi” (*audience democracy*, Manin, 1997). Toisten mielestä edustuksellisuutta voidaan nykyään toteuttaa muutenkin kuin vain perinteisesti parlamenttien kautta (Saward, 2010). Kolmansien mukaan olemme siirtymässä ”valvontademokratian” (*monitory democracy*, Keane, 2009) aikakauteen, jossa erilaiset kansalaisyhteiskunnan elimet valvovat päätöksentekijöiden toimintaa.

Historiantutkijoista osa on päätellyt, että niin julkisessa kuin akateemisessakin keskustelussa yleistynyt edustuksellisen demokratian kritiikki on osaltaan vahvistanut kokemuksia demokratian ”kriisistä” (von Beyme, 2011; Conway, 2020). Tämä tarkoittaisi, että demokratian kriisi olisi pitkälti diskursiivista: vallitsevat tieteelliset ja populäärit diskurssit ovat vahvistaneet yhteiskunnallisen ja median muutosten vaikutuksia. Toki demokratian tai parlamentarismien kriisistä on puhuttu ajoittain aina siitä saakka, kun käsitteet 1800-luvun lopulla valtavirtaistuivat. Nykykeskuste-

lussa korostuu usein presentistinen alarmismi – pelko siitä, että *juuri nyt* olisi tapahtumassa jotakin poikkeuksellista. Erityisesti median logiikka tukee ajattelumallia demokratian käsillä olevasta romahduksesta.

Mutta miten tällaiset diskursiiviset trendit ovat heijastuneet Britannian parlamentin jäsenten tavoissa puhua edustuksellisesta demokratiasta? Seuraavassa tarkastelen esimerkinomaisesti kuvauksia suoran demokratian edustukselliselle muodostamasta haasteesta, parlamentin suvereniteetin ja edustuksellisen demokratian puolustuksia, osallistavan demokratian vaatimuksia, käsityksiä Euroopan integraation ja edustuksellisen demokratian yhtenevyydestä tai vastakkaisuudesta, arvioita internetin vaikutuksesta edustuksellisen demokratian luonteeseen sekä kiistoja kansanäänestyksistä joko edustuksellisen demokratian vastakohtana tai sen välttämättömänä täydentäjänä. Edustukselliseen demokratiaan on viitattu myös muissa yhteyksissä, usein sen toteutumista kyseenalaistaen tai eri tasoille laajentamista vaatiin. Keskityn keskusteluun, joka on koskenut edustuksellista demokratiaa kansallisella tasolla toteutettuna valtiojärjestyksenä.

6. Suoran demokratian vaihtoehto

Suoran ja edustuksellisen demokratian välisestä jännitteistä oli keskusteltu Britannian parlamentissa esimerkiksi äänioikeutta laajennettaessa ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheessa sekä kylmän sodan aikana, kun neuvostojärjestelmä haastoi län-

tistä parlamentaarista demokratiaa. Britanniassa oli myös järjestetty kansanäänestys kiistanalaisesta EEC-jäsenyydestä vuonna 1975. Edustuksellisesta demokratiasta tuli kuitenkin kiistelty käsite vasta työväenpuolueen hallituksen valtakaudella vuodesta 1998 lähtien.

Oppositio politisoi käsitteen parlamentissa sen jälkeen, kun Peter Mandelson, Tony Blairin hallituksen salkuton ministeri, oli Saksassa pitämässään puheessa pohdiskellut, oliko edustuksellinen demokratia lähestymässä loppuaan, koska kansa tahtoi osallistua poliittisiin prosesseihin aiempaa aktiivisemmin. Paitsi kansanäänestykset myös aktiiviset eturyhmit, kansalaisliikkeet ja digitaaliset tietoverkot näyttivät olevan muuttamassa demokratian luonnetta. Vielä kaksi vuotta myöhemmin konservatiivijohtaja William Hague hyökkäsi alahuoneessa pääministeri Blairia vastaan vihjailemalla, että Mandelsonin puhe heijasti hallituksen asenneongelmaa suhteessa edustukselliseen demokratiaan. Pääministeri puolustautui toteamalla hallituksensa velvollisuutena olevan ”toteuttaa kansan tahtoa niin pitkälle kuin se oli edustuksellisen demokratian puitteissa mahdollista” (People & Parliament, House of Commons debates (HC), 13.7.2000). Tähän erilaiset puheena olleet demokraattiset innovaatiotkin tähtäsivät.

Seuraavien 15 vuoden aikana yhä useampi parlamentin jäsen alkoi puhua sen puolesta, että kansalaisten luottamusta parlamenttiin vahvistettaisiin täydentämällä edustuksellista demokratiaa suoralla demokratialla ja erityisesti kansanäänestyksillä (Jocelyn Simon, People & Parliament, House of Lords debates (HL), 31.1.2001). Vuoden 2009 kuluskandaalin jälkeen Sarah Teather (Lib.) julisti kansa-

laisten luottamuksen edustukselliseen demokratiaan olevan alempana kuin koskaan (HC, 9.5.2009). Suoran demokratian vahvistaminen kansanäänestysten kautta näyttäytyi yhtenä ratkaisuna legitimititeettikriisiin.

Käytännössä ajatusta toteutettiin brexit-kansanäänestyksessä vuonna 2016. Poliitikantutkija Philip Norton totesi kahden demokratiakäsitteen törmänneen toisiinsa, kun oli harjoitettu kansanäänestyksessä suoraa ja parlamentissa edustuksellista demokratiaa ja kun lopputulokset olivat ristiriidassa keskenään (HL, 21.10.2019). Oikeusasioista konservatiivihallituksessa vastanneen ministerin Robert Bucklandin johtopäätös oli Nortoniakin synkempi: koko parlamentaarisen edustuksen käsite oli hänen mukaansa kyseenalaistettu tavalla, jota kukaan parlamentin jäsenistä ei ollut voinut ennalta aavistaa (HC, 22.10.2019).

7. Edustuksellisen demokratian itsepuolustus

Parlamentarismien keskeisistä käsitteistä – parlamentin suvereniteetista, edustuksellisuudesta, puntaroivasta keskustelusta sekä edustajien vastuusta äänestäjilleen ja hallituksen vastuusta parlamentille (Ihalainen, Ilie & Palonen, 2016) – käytiin Britannian parlamentissa monipuolista keskustelua. Etenkin ylähuoneeseen valitut senioripoliitikot, tutkijat ja kansalaisyhteiskunnan edustajat puolustivat edustuksellista demokratiaa, mutta myös valmiutta käsitteiden radikaaliin uudelleenmäärittelyyn löytyi.

Reaktion natsismiin läntisessä Euroopassa oli toisen maailmansodan jälkeen korostettu enemmän parlamenttien kuin kansan suvereniteettia: pelättiin tilannetta, jossa diktaattori esiintyisi kansan äänenä ja todentaisi väitteensä kansanäänestyksillä (Müller, 2011; Conway, 2020), mikä on toki valitettavan tuttu tilanne myös 2020-luvun Euroopasta. Työväenpuoluetta edustava poliittinen filosofi Bhikhu Parekh, joka oli haastanut aiemminkin liberaalia demokratiaa universaalina mallina, esitti brexit-keskustelun yhteydessä, että brittiläisen poliittisen järjestelmän ydin oli kansan – ei parlamentin – suvereniteetti ja ettei parlamentti aina kansan tahtoa edustanut (HL, 19.7.2018).

Edustuksellisuuden osalta useimmat puhujat vetosivat Edmund Burken 1770-luvulla muotoilemaan periaatteeseen, jonka mukaan parlamentin jäsenet olivat kansakunnan kokonaisetua puntaroivia *edustajia*, eivät valitsijoittensa vaihtuvista mielipiteistä riippuvaisia *delegaatteja*. Samaan aikaan kuitenkin tietoisuus edustuksellisen järjestelmän vajavaisesta toimivuudesta oli vahvaa. Työttömien asialle omistautunut John Bird pohdiskelikin edustuksellisen ja ”kognitiiviseksi” määrittelemänsä demokratian välisiä eroja ja katsoi brexitin sekoittaneen ”koko edustukselliseksi demokratiaksi kutsuamme prosessin” (HL, 16.6.2019).

Parlamentaarisen deliberaation eli puntaroivan keskustelun keskeisyyttä parlamentin jäsenet eivät kyseenalaistaneet, vaikka samaan aikaan myös deliberaatiivisen, kansalaisia aktivoivan demokratian ihanteiden nousu onkin ollut nähtävissä. Alan Howarth kuvasi ulkoparlamentaarisen ja parlamentaarisen keskustelun suhdetta jännitteiseksi ja

kaipasi parlamenttiin lisää kiihkeätahtisesta uutismediasta riippumatonta deliberaatiota (HL, 28.1.2010).

Vastuun toteutuminen oli monen mielestä edustuksellisen demokratian erityinen vahvuus. Nortonin mukaan edustuksellisessa demokratiassa äänestäjät valitsivat henkilöt, jotka käyttivät valtaa heidän puolestaan ja jotka olivat toimistaan vastuullisia äänestäjille, kun taas kansanäänestysten yhteydessä kaikenlainen vastuu loisti poissaolollaan (HL, 13.7.2019).

Edustuksellisen demokratian puolustaminen oli parlamentissa pääosin selvää, mutta brexit-kamppailun tiimellyksessä EU-eron kannattajilla oli kiusaus esittää suora ja edustuksellinen demokratia tasavertaisiksi Britannian valtiomuodon osiksi (Liam Fox, HC, 19.10.2019).

8. Voimistuvat vaatimukset osallistavasta demokratiasta

Osallistavan demokratian mahdollisuuksista alettiin puhua entistä intensiivisemmin 2000-luvun alussa, aluksi parlamentin ulkopuolella. Parlamenttiin keskustelun toi vuonna 2006 julkistettu raportti *Democracy: Power Enquiry*. Työväenpuolueen strategisti Philip Goulkin varoitti raportin käsittelyn yhteydessä ”poliittisen aktiivisuuden kriisistä”, esitti osallistavan demokratian tulevaisuuden politiikan muotona ja katsoi, että informoidut ja deliberaation mahdollistavia foorumeja hyödyntävät kansalaiset kykenivät tekemään järkipäisiä päätöksiä siinä missä

vaaleilla valitut edustajatkin (HL, 15.6.2006). Valtiovarainministeri Gordon Brown (Lab) suositti kansalaisaloitteita ja -juryja kansalaisten valtaistamiseen (HC, 3.3.2007). Toisaalla varoiteltiin osallistavan demokratian näennäisyydestä: sen mekanismit suosivat omaa etuaan ajavia äänekkäitä ryhmiä, kun taas edustuksellisesti demokratiassa pyrittiin punnitsemaan kokonaisuuden etua (Philip Norton, HL, 15.6.2006).

Vuoden 2009 kuluskandaalin jälkimainingeissa kaivattiin keinoja osallistavan demokratian lisäämiseen ja päädyttiin vaihtoehtoista ilmeisimpään eli kansanäänestyksiin. Paul Tyler (Lib) uskoi niiden palauttavan kansan luottamuksen poliittiseen järjestelmään (HL, 11.6.2009). Työväenpuolueen John Mann jopa kirjoitti historiaa uudelleen esittämällä nimenomaan osallistavan demokratian brittiläiseksi innovaatioksi, joka olisi jo 1800-luvulla syrjäyttänyt edustuksellisen demokratian (HC, 20.10.2010). Tässä meillä on hyvä esimerkki kansanedustajien harjoittamasta menneisyyden uudelleenkuvaamisesta.

9. Euroopan integraatio kansallisen edustuksellisen demokratian haasteena

Vaikka edustuksellisen ja suoran demokratian väliset jännitteet kärjistyivätkin Britanniassa brexitin yhteydessä, Euroopan integraatio ei näyttäisi aiemmin olleen demokratiakeskustelun keskiössä. Vielä 1970-luvun alussa EEC:hen liittyessä

muutamattain edustajat katsoivat, että Britannian jäsenyyden vahvistavan eurooppalaista edustuksellista demokratiaa eli kaikkien siitä hyötyvän.

Eurokriittisten äänenpainojen nousu ja etenkin vahvistunut ”demokratiavajeen” diskurssi muuttivat kuitenkin ajattelutapoja molemmissa pääpuolueissa. Euroskeptikot kavahtivat etenkin Euroopan perustuslakiin 2000-luvun alussa esitettyä määritelmää, jonka mukaan Euroopan unioni pohjautui edustukselliselle demokratialle, jota toteutettiin Euroopan Parlamentissa. Konservatiiveista Norman Blackwell piti ajatusta kansallisen edustuksellisen demokratian haastamisena, jota oli mahdotonta hyväksyä (HL, 5.12.2007).

10. Demokratiaa tietoverkkojen aikakaudella

Integraatiota suurempana haasteena edustukselliselle demokratialle näyttäytyi parlamenttiedustajien mielissä internet. Monet työväenpuolueen vaikuttajat suhtautuivat vuosituhannen alussa tietoverkkoihin optimistisesti pitäen niitä kansalaisten aktivoimisen ja demokratian kehittämisen välineinä, kun taas äänenpainot konservatiiviopposition keskuudessa olivat epäilevämpiä. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla usko internetiin suoran demokratian mahdollistajana näyttäisi jo heikenneen, ehkä sähköpostin ja sosiaalisen median edustajille luomien paineiden seurauksena.

Nämä kokemukset tukivat osaltaan kääntymistä kansanäänestyksiin tietoverkkoja perinteisempänä suoran demokratian

toteuttamisen muotona. EU-jäsenyydestä järjestettävästä kansanäänestyksestä keskusteltaessa liberaalien Emma Nicholson piti kansanäänestyksiä internetiä järjestäytyneempänä ja tasapainoisempana tapana täydentää edustuksellista demokratiaa (HL, 5.4.2011).

Vuoden 2016 kansanäänestyksen jälkeen tunnelmat kääntyivät entistä pessimistisemmiksi tietoverkkojen suhteen. Myöhemmin demokratian ja digitaalisten teknologioiden välistä suhdetta tutkineen komitean puheenjohtajaksi nimitetty David Puttnam tunnusti edustuksellisen demokratian haasteet: hänen mukaansa ennakkoluulojen ja tietämättömyyden varassa toteutettu kansanäänestys oli osoittanut demokratian haurauden ja edustuksellisten instituutioiden kokeman ”katastrofaalisen luottamuksen menetyksen” (HL, 26.1.2017). Internetillä oli epäilemättä ollut osuutensa tässä prosessissa.

11. Kansanäänestykset edustuksellisen demokratian täydentäjinä ja korvaajina

Vuonna 1975 integraatioon liittyneet näkemyserot oli ratkaistu kansanäänestyksellä, jonka tulos oli linjassa poliittisen eliitin enemmistön kantojen kanssa. Varoitteiluista huolimatta parlamentin enemmistö piti 2010-luvun alussa kansanäänestyksiä parhaana ratkaisuna integraation, internetin ja parlamentin arvovallan rapautumisen haasteisiin ja vastauksena

osallistavan demokratiainkin vaatimuksiin. Kansainvälisen politiikan professori William Wallace esimerkiksi katsoi, että eliitin tuli ottaa aikaisempaa koulutetumpi ja vallanpitäjiin epäilevästi suhtautuva äänestäjäkunta mukaan päätöksentekoon – silläkin uhalla, että parlamentaarinen demokratia siten jossain määrin vaarantuisi (HL, 5.4.2011). Konservatiivien Andrew Lansleylle kansanäänestys merkitsi siirtymää edustuksellisesta demokratiasta kohti osallistavaa demokratiaa brittiläisessä järjestelmässä, jossa ”me joka tapauksessa kasvavassa määrin muutamme demokratiamme luonnetta” (HC, 21.10.2014). Lausuma tiivistää hyvin ymmärryksen kirjoittamattoman valtiosäännön joustavasta luonteesta.

Vuoden 2016 kansanäänestyksen jälkimainingeissa ratkaisu vaikutti vähemmän ideaalilta: ”kansan tahtoon” vetoaminen näytti joko johtaneen edustuksellisen demokratian kriisiin, josta tuli nousta parlamentin enemmistöpäätöksin, tai sitten parlamentti oli tehnyt niin pitkälle menneen myönnytyksen suoralle demokratialle, ettei se voinut enää peräännyä. Kesäkuussa 2019 perustuslakikomitea päätyi toteamaan, että kansanäänestyksen tuloksesta seurannut sekaannus oli vain lisännyt suoran ja edustuksellisen demokratian välisiä jännitteitä ja syventänyt yleisön pettymystä politiikkaan (George Young, HL, 13.6.2019).

12. Jännitteet normaaleja, nykytilanteessa erityispiirteensä

Pitkän aikavälin digitaalinen käsitehistoria osoittaa, että jännitteet kansan ja parlamentin välillä ovat olleet edustuksellisissa järjestelmissä normaalitila. ”Edustuksellinen demokratia” politisoitui kuitenkin käsitteenä uudella tavalla varsinaisesti vasta vuosituhannen vaihteessa, kun vaatimukset kansalaisten osallistamisesta kasvoivat ja internet keskustelufoorumina nostettiin edustuksellisuuden vaihtoehdoksi. Britanniassa parlamentti yritti vastata vaatimuksiin suorasta ja/tai osallistavasta demokratiasta kansanäänestyksillä – ja löysi itsensä lopulta keskeltä edustuksellisen demokratian kriisiä, joka saatoi kuitenkin olla väliaikainen.

Tutkimusryhmämme selvittää seuraavaksi, miten edustuksellista demokratiaa on muissa luoteisen Euroopan maissa rakennettu ja mihin suuntaan se on niissä kehittymässä. Kansallisten parlamenttien vastaukset edustuksellisen demokratian uudistamisen vaateisiin ovat vaihdelleet maasta toiseen, mutta itse haaste on yhteinen ja rajat ylittävä. Ranskassa on osallistavaa demokratiaa vaatimalla haastettu presidenttikeskeistä järjestelmää. Saksassa vaadittiin suoran demokratia lisäämistä muiden EU-maiden tapaan, kunnes populismin nousu ja brexit saivat useimmat puolueet varovaisiksi perustuslain muuttamisen suhteen. Viime aikoina luottamus edustukselliseen demokratiaan on osoittautunut Ruotsissa ja Suomessa Nato-jäsenyyksensä myötä osalta erittäin vahvaksi.

Näkökulmamme ja tutkimustulok-

semme poikkeavat sellaisista poliittisen ajattelun historian tulkinnoista, joiden mukaan edustuksellinen demokratia oli ideana mahdollinen jo 1600-luvun puolivälissä ja oli 1700-luvun loppuun mennessä useammankin teoreetikon ajateltavissa. Toisaalta tulokset ovat linjassa sellaisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kanssa, jonka mukaan edustuksellisen demokratian malli on tullut läntisessä Euroopassa avoimemmin haastetuiksi yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena 1960-luvun lopulta lähtien ja käynnissä olisi siirtymä puoluedemokratiasta yleisö- tai valvontademokratiiaan.

Parlamenttipuheiden lähiluku auttaa ymmärtämään, millainen edustuksellisesta demokratiasta käydyin keskustelun dynamiikka on keskeisessä edustuksellisessa instituutiossa ollut. Kirjoittamattoman valtiosäännön olosuhteissa Britannian parlamentti on pyrkinyt vastaamaan vaatimuksiin uudenlaisesta, suuremmasta ja osallistavammasta demokratiasta edustuksellisen rinnalla. Vaikka edustuksellisen demokratian perusteita on pääosin puolustettu, osa edustajista on toivottanut suoran ja osallistavan demokratian tervetulleeksi edustuksellisen demokratian täydentäjäksi. Katsantokanta selittyy erilaisten edustuksellisen demokratian haasteiden yhdistelmällä: Koulutettu ja perinteisistä ajattelutavoista irrottautunut yleisö ja akateeminen keskustelu alkoivat vaatia suurempia ja osallistuvampia vaikuttamisen mahdollisuuksia 1960-luvun lopun opiskelijaradikalismista alkaen. 2000-luvun alkuun mennessä kansallisen edustuksellisen demokratian haastajaksi nostettiin Euroopan Unionissa esitetty tavoite Euroopan Parlamentista ylikansallisen edustuksellisen demokratian toteuttajana. Samaan aikaan tietoverkot

näyttivät tarjoavan uusia osallistamisen mahdollisuuksia. Toimiin ryhdyttiin vuoden 2009 kuluskandaalin jälkeen, kun mainehaittoja alettiin torjua erilaisilla demokratiakokeiluilla, joista ensisijaiseksi valikoitui lopulta perinteinen kansanäänestys. Vuonna 2013 konservatiivinen pääministeri David Cameron tarttui tähän mahdollisuuteen osana parlamenttivaalikampanjaansa, ja vuoden 2016 kansanäänestyksen tulos haastoi brittiläistä edustuksellista demokratiaa ennennäkemättömällä tavalla.

Tarvitsemme jatkossakin monitieteistä yhteistyötä, kun luemme parlamenttibatteja analyttisinä risteyspaikkoina, joissa yhteiskunnassa liikkuneet monipaikkaiset keskustelut ovat kohdanneet. On huomioitava akateeminen ja julkinen keskustelu edustuksellisesta demokratiasta ja näiden vuorovaikutus parlamenttipuheen kanssa. Yhteiskunnan rakenteellisten muutosten ymmärtämisessä ja yksittäisten poliitikkojen kielenkäytön kontekstoinnissa on huomioitava historia- ja yhteis-

kuntatieteellisen tutkimuksen eri osa-alueet. Poliitikantutkijat voivat auttaa meitä ymmärtämään demokratiateoriasta käytyä keskustelua ja kansalaisten ja parlamenttien välisen vuorovaikutuksen käytännön mekanismeja. Tässä monitieteisessä dialogissa hyödynnämme digitaalisten ihmistieteiden kehittämiä työkaluja saadaksemme otteen laajaan poliittiseen keskusteluun, paikantaaksemme siitä tarkemman analyysin kohteita ja suhteutaksemme tuloksemme muuhun tutkimukseen. Näin saavutamme tarkemman kuvan siitä, miten edustuksellinen demokratiamme on muotoutunut ja mihin suuntaan se näyttää olevan matkalla. Vertailevasta historiallisesta näkökulmasta on myös mahdollista kommentoida sitä, millaisia vertailukohtia menneisyydestä ja oman ajan muista kansallisista konteksteista on löydettävissä, kun edustuksellista demokratiaa yhdessä kehitetään.

Kirjoittaja

Pasi Ihalainen

FT Pasi Ihalainen (s. 1967) on Jyväskylän yliopiston yleisen historian, erityisesti vertailevan Euroopan historian professori. Ihalainen toimii vuosina 2021–2026 akatemiaprofessorina johtaen monitieteistä ja kansainvälistä vertailevaa tutkimushanketta ”Poliittinen edustuksellisuus. Parlamentin ja kansan väliset jännitteet vallankumousten aikakaudelta 2000-luvulle”. Poliittisen keskustelun historian asiantuntijana hän kuuluu mm. Association for Political Historyn ja EUParl.netin johtokuntaan.

Kirjallisuus

- Beetham, D. (2011). Do parliaments have a future? Teoksessa S. Alonso, J. Keane & W. Merkel (toim.), Wolfgang, *The Future of Representative Democracy* (s. 124–143). Cambridge: Cambridge University Press.
- Best, H., & Vogel, L. (2020). Individualistic representation in the liberal century – and beyond. Teoksessa M. Cotta & F. Russo (toim.), *Research Handbook on Political Representation* (s. 98–108). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Beyme, K. (2011). Representative democracy and the populist temptation. Teoksessa S. Alonso, J. Keane & W. Merkel (toim.), Wolfgang, *The Future of Representative Democracy* (s. 50–73). Cambridge: Cambridge University Press.
- Conway, M. (2020). *Western Europe's Democratic Age, 1945–1968*. Princeton: Princeton University Press.
- Dunn, J. (2005). *Democracy: A History*. New York: Atlantic Monthly Press.
- Freedom House, Democracy under siege. (2021) <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2021/democracy-under-siege>
- Ihalainen, P. (2010). *Agents of the People: Democracy and Popular Sovereignty in British and Swedish Parliamentary and Public Debates, 1734–1800*. Leiden and Boston: Brill.
- Ihalainen, P., Janssen, B., Marjanen, J., & Vaara, V. (2022). Building and testing a comparative interface on Northwest European historical parliamentary debates: Relative term frequency analysis of British representative democracy. Teoksessa Digital Parliamentary Data in Action, *CEUR Workshop Proceedings*, Vol. 3133, s. 52–68, <http://ceur-ws.org/Vol-3133/paper04.pdf>.
- Ihalainen, P., & Leonhard, J. (2022). Non-socialist internationalisms before and after the First World War. Teoksessa P. Ihalainen & A. Holmila (toim.), *Nationalisms and Internationalisms Intertwined: A History of Concepts beyond the Nation State* (s. 129–159). New York: Berghahn Books.
- Ihalainen, P., Ilie, C., & Palonen, K. (2016). Parliament as a conceptual nexus. Teoksessa P. Ihalainen, C. Ilie & K. Palonen (toim.), *Parliament and Parliamentarism: A Comparative History of a European Concept* (s. 1–16). New York: Berghahn Books.
- Ihalainen, P., & Saarinen, T. (2019). Integrating a nexus: The history of political discourse and language policy research. *Rethinking History: The Journal of Theory and Practice* 23(4), 500–519.
- Ihalainen, P., & Valtonen, H. (2022). Kielen kautta menneisyyden ihmisten ajatuksiin. *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Keane, J. (2009). *The Life and Death of Democracy*. New York: W.W. Norton.
- Kurunmäki, J. (2010). "Nordic democracy" in 1935: On the Finnish and Swedish rhetoric of democracy. Teoksessa J. Kurunmäki, & J. Strang (toim.), *Rhetorics of Nordic Democracy* (s. 37–82).
- Manin, B. (1997). *The principles of representative government*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marjanen, J., & Ihalainen, P. (2022). Käsitet historia tutkimusasetteenä. *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Müller, J.-W. (2011). *Contesting Democracy: Political Ideas in Twentieth-Century Europe*. New Haven: Yale University Press.

People & Parliament, France,
<https://people-and-parliament.hum.uu.nl/home>.

People & Parliament, Germany,
<https://people-and-parliament.hum.uu.nl/home>.

People & Parliament, House of
Commons debates (HC), <https://people-and-parliament.hum.uu.nl/home>.

People & Parliament, House of
Lords debates (HL), <https://people-and-parliament.hum.uu.nl/home>.

Saward, M. (2010). *Representative Claim*. Oxford: Oxford University Press.

Steinmetz, W., & Freedon, M. (2017). Introduction: Conceptual history: Challenges, conundrums, complexities. Teoksessa W. Steinmetz, M. Freedon & J. Fernández-Sebastián (toim.): *Conceptual History in the European Space* (s. 1–46). New York: Berghahn Books.

Tormey, S. (2020). Challenges to political representation: participatory democracy, direct democracy and populism. Teoksessa M. Cotta & F. Russo (toim.), *Research Handbook on Political Representation* (s. 70–80). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Velde, H. te. (2018). Democracy and the strange death of mixed government in the nineteenth century: Great Britain, France and the Netherlands. Teoksessa J. Kurunmäki, J. Nevers & H. te Velde (toim.), *Democracy in Modern Europe: A Conceptual History* (s. 42–64). New York: Berghahn Books.

Whatmore, R. (2016). *What is Intellectual History?* Cambridge: Polity Press.

